

ROMANI ROMANES

ANSWER KEY – NORTH CENTRAL ROMANI

LESSON 1: SERVUS, SAR SAL?

Excercise 2

- 1) Leskeri romňi hiňi (hin) khere.
- 2) Lakero rom nane khere.
- 3) Lakero rom hino (hin) het.
- 4) Lakero rom hin lačo, buřakro.
- 5) Leskeri romňi hiňi (hin) igen lači.
- 6) Leskeri sasuj hiňi (hin) phuj.
- 7) Leskere čhave hine (hin) zorale.
- 8) Jekh hiňi (hin) šukar, aver hiňi (hin) godăver.
- 9) Jekh čhaj hiňi (hin) akana nasvali, aver hin sastı.
- 10) Bo hino (hin) bokhalo.

Excercise 3

- 1) E Romňi phučel „sar sal“ u o Rom odphenel, hoj **mištes**.
- 2) Lakero rom akana **nane** khere. Jov **hino** het.
- 3) Lakero **rom hin** lačo, buřakro.
- 4) E Marča akana hiňi **nasvali**, e Vjerka hiňi **sastı**.
- 5) Leskeri romňi (hiňi /hin) **lači**, ale e sasuj (hiňi /hin) phuj.
- 6) The leskero baro čhavo, the o terno hine **zorale**.
- 7) Jekh lakeri čhaj **hiňi (hin)** imar bari, u **hiňi (hin)** igen šukar.
- 8) Leskere čhaja **hine (hin)** šukar sar **leskeri romňi**.
- 9) Adađives hin igen **šukar** đives.
- 10) O Rom imar (**hino /hin**) **bokhalo**, ta **džal** het.

Excercise 4

Translations of the questions (the answers are free except for one):

- 1) Sar sal (san)?
- 2) Keci phrala pheňa san khere?
- 3) Savo hin tiro (tumaro) dad?
- 4) Kaj hiňi tiri (tumari) baba (mami)?

- 5) Kaj hiňi tiri (tumari) daj?
- 6) Savi hin tiri (tumari) daj?
- 7) Savi hin leskeri (lakeri) daj?
- 8) Savo (savi) som me? Tu sal (tumen san) godăver.
- 9) Hin tiri (tumari) daj šukar?
- 10) Hin tiro (tumaro) dad zoralo?

LESSON 2: KAJ DŽAS, DAVID?

Excercise 1

- 1) O David džal khere.
- 2) O David bešel andro gav.
- 3) E Iveta bešel Hradcoste.
- 4) Lakero rom phirel andre buři, zarodel lov(or)e.
- 5) Le Davidos hin trin čhave.
- 6) La Iveta hin (tiš) trin čhave.
- 7) Na, la Iveta nane cikne čhavore (lakere čhave imar bare).
- 8) E Iveta adađives tavel zumin the holubki.
- 9) O David kerel buři andro sklados.
- 10) O David imar džala khere, bo les užarel e romňi.

Excercise 3

- 1) Man hin šov čhave.
- 2) Mira da hin pandž čhave: trin murša the duj čhaja.
- 3) Sar avava baro, (av)ela /(av)ena man duj motora (auti).
- 4) Tajsja džava te cin(ke)rel.
- 5) Mire phrales hin but love.
- 6) Aveha tajsja?
- 7) Avava, te man (av)ela love pro drom.
- 8) Na daraha (tut /pes)?
- 9) Ole phure Romes hin ča(k) trin čhave. Hin les jekh čhavo the duj čhaja.
- 10) Tajsja avena savore mire phrala.

Excercise 4

- 1) Me avava šefos.
- 2) Tu džaha khere?
- 3) So taveha?
- 4) Tut (av)ela /(av)ena šukar čhave.
- 5) Mira da (av)ela čepo love.
- 6) Miri phen (pes) igen ladžala.
- 7) Savore leskere čhave prastana het.
- 8) Mire dades (av)ela kuč lačhi lavuta.
- 9) Me kamava la Jolana.
- 10) Soske na džaha khere?

Excercise 3

- 1) Me kerđom bari buti.
- 2) Miri romňi tađa(s) lačhe haluški.
- 3) Mire čhaja tade zumin the masoro.
- 4) E Gizka chaľa(s) ke daj.
- 5) Me šoha na mardom mire čhaven.
- 6) Soske dikhľal pre kaja čhaj?
- 7) Amen nič na phendam.
- 8) Me daraňom /daradňom /darandilom pes te marel.
- 9) So kerđan, Romale?
- 10) Ola terne Roma kerde diliňipen.

LESSON 3: SAR PES TAVEL O HALUŠKI?

Excercise 1

- 1) Salas (= you were), somas (= I was)
- 2) Avľom (= I came), pijľom (I drank), čhidom (=I threw), chaľom (=I ate), taďom (=I cooked), kerđom (=I did, I made), rozgele (=crumbled)
- 3) Siroha (= with cheese), jarminaha (= with cabbage), grulenca (= with potatoes), seraha (= aside), paňeha (with water)

Excercise 2

E kava (=coffee), o čajocis (=tea: diminutive), o cukros (=sugar), te čhivel (= to throw, to put /in food or drink/, to pour), te kidel (= to scoop), te chal (= to eat), o haluški (=dumplings, gnocchi), o siros (=cheese), te koštinel (= to taste), e jarmin (=cabbage), udzimen (=smoked), o meat (=meat), o grulľi (=potatoes), o masoro (=meat: diminutive), o taňiricis (=plate: diminutive), te čhingerel (=to cut, to chop), o olejicis (=oil: diminutive), e cibulľa (=onion), te biľarel (to dissolve, to render), te peľol (=to bake, to fry), te taďol (=to cook), e piri (=pot), o paňi (=water), te randel (tele) (=to scrape, to peel), te čuchinel (= to grate), o lon (=salt), o jaro (=flour), polohrubo (=semi-coarse), hladko (=smooth), kovlo (=soft), vraco (=boiling), te mišinel (=to mix), o loparis (=cutting board), te rozdžal pes (to cook up, to crumble), e bľacha (=sheet metal), te kidel avri (=to take out, to pick), o sietkos (=strainer), o grati (=dishes).

Excercise 4

- 1) Previously, Romani women cooked halušky rather with cottage cheese or cabbage, now more often with smoked meat.
- 2) As a young man, I went to school with my wife and my brother-in-law.
- 3) Farmers (non-Roma) worked in the fields with horses.
- 4) Why did you drink beer every day?
- 5) Our boss went to the pub with us every Friday.
- 6) The Roma helped the peasants (non-Roma) for food.
- 7) I used to go with my brother to the second village to see two sisters.
- 8) Every week an old musician went to play with his sons.
- 9) We didn't do anything in the temporary job, we just drank and played cards with non-Roma.
- 10) There were enough girls at the party, boys, why didn't you dance with them?

LESSON 4: PELAS MANGE JAKHENDAR

Excercise 1

- 1) Avľa(s) k`amende o phral Ustendar.
- 2) Chudňom la čha vastestar.
- 3) Phuč la datar, či avľa(s) o kak (ujcus) pal e Slovensko.
- 4) Ma daran (pes) le Zdeňkustar, jov hino lačho manuš.
- 5) Me olestar na džanavas.
- 6) Chava ča čepo (čino, čulo, sikra...) ola zuminatar.
- 7) O Romňija rado taven masestar.
- 8) Jekh amendar kerđas diliňipen.

- 9) O Roma varekana phirenas gav gavestar te bikenel peskere bufa.
- 10) Pametinav o filmes (e mozi) lav lavestar.

Excercise 2

- 1) La Šukake pełas jakhendar, sar džalas te chal andre krčma.
- 2) E Šuki na džanel, kastar lake pełas jakhendar.
- 3) E Maňa na prindžardas, kastar pełas la Šukake jakhendar (ałe duminel, hoj varekastar, ko dikhelas pre Šuki, sar chalas.)
- 4) E Maňa sikhliłas te kerel jakhendar peskera sasatar.
- 5) La Šukakeri baba kerlas jakhendar šablíkencas.
- 6) E Maňa rachinel sakovar dži eňa.
- 7) O šablíkca pes čhivkeren andro paňi, andre kuči paňi, he vareko kavka lel, keci perel tele abo keci avel upre o šablíkca, ajcivar hin tuke jakhendar.
- 8) O paňi, pes mušinel palıs te čhivel avri, ňiko na šmejinel olestar te pijel.
- 9) He, e Maňa la Šukake šegetindas.
- 10) E Šuki la Maňake palıkerel.

Excercise 3

- 1) O Štefis chudņas **peskere phralestar** nevi čhuri.
- 2) Paš o automati gejlom avri **le lovendar**.
- 3) La pheňake pejłas **jakhendar**, no na džanel **kastar**.
- 4) Me som bareder **mire phralestar**.
- 5) O phuro Gejzas man vičinlas u chudņas man **vastestar**.
- 6) **Lavendar** na čaloħa.
- 7) Savore Roma **le cikne rukonestar** asanas.
- 8) Mri čhaj hin paťivalı, ladžal pes **le muršendar**.
- 9) O ruv les danderđas **pindrestar**.
- 10) Hin mange phujes, šaj avel, hoj mange pełas **jakhendar**.

LESSON 5: SO BI KERĐOMAS...

Excercise 1

- 1) Me **(bi)** ňigda šoha na **mardomas** džuvla.
- 2) Te **(bi)** ułomas /avłomas barvalo, **diňomas** tuke miro motoris.

- 3) Te **(bi)** **kerđomas** pohovoris, **ilehas** man andre buti.
- 4) Miro dad **(bi)** šoha na **čordahas** aňi koruňica.
- 5) Te **(bi)** **kheldomas** avri milijonos, **diňomas (bi)** jepaš la dake.
- 6) Te **(bi)** na **uľahas /avľahas** mariben (vojna), **phirdanas** savore amare čhave andre škola.
- 7) Te **(bi)** na **kerđamas** ňisavo diliňipen, na **phendehas** amenge aňi jekh phuj lavoro.
- 8) Jon pre tute šoha na **bisterdehas**.
- 9) Jov hin ajsa ladžangutno murš, hoj **(bi)** pes **ladžand'ilahas** the angle phuri džuvli.
- 10) Te **(bi)** mandar **phučlehas, phendomas** savoro.

Excercise 2

Some examles of solutions:

- šefkucharis - angluno tavibnaskero
- leťenka – urňisalibnaskero ľil, eroplanoskero ľil
- v skutočnosti - čačipnaste
- koňečňe - pro agor
- plinos - gazos
- hlavňe - anglunes
- topenie - taťariben
- zachodocis – budaricis, toaleťica
- zachodos – budaris, toaleta
- kupelkica - nandardı (nandardori)
- strecha - dachos
- kominos - thuvalo
- zbitkos – so ačhol
- atelieris – buťakro kher, malıšagoskero vaj fotograficko kher, pisišagoskero kher apod.

Excercise 4

- 1) Bo dživav čores, peršo mange kerđomas **kher**.
- 2) So **ačhilahas, diňomas** mek kajse čoren vareso.
- 3) O David bi **kerđahas** karčma u le Ivaňis bi kerđahas **šefkuchariske**.
- 4) **Cindomas** mange leťenka andre **Afrika**.
- 5) Miri **romňi** uľahas rado, kerđahas baripen, že **vikheldom**.
- 6) **Diňomas** andro kher **taťariben (topenie)** kajso, hoj te na fađinas.
- 7) Le Ivaňiske igen kampil **nevo dachos (nevi strecha)**, bo

leske upral **čuľal** andro kher.

8) A te imar upre kerďahas **dachos (strecha)**, ta peske diňahas the **nevo thuvalo (kominos)**.

9) **Cind'alas** tuke he rukonoren, **papiňen**, kachňen, sa?

10) So **ačhiľahas**, diňomas la Marketake, **hoj te** cinel peske atelieris.

LESSON 6: KASKERO HINO, KASKERI HIŇI?

Excercise 1

- 1) Iľom le Gejzaskera (la Marčakera) čha.
- 2) Joj hiňi leskera čakeri čhaj.
- 3) Jov hino lakera dakero phral.
- 4) Joj hiňi le Gejzaskera (la Marčakera) čakeri čhaj.
- 5) Me iľom romňake le Micakuskera (la Šukakera) čha.
- 6) Jov hin lakera pheňakera čakero čhavo.
- 7) La Micakuskera agluňa čha hin pandž čhave.
- 8) Le Gejzaskere bare čhas hin duj čhave.
- 9) E Andreja the e Maňa hine čhave le Micakuskere the la Šukakere.
- 10) Šun, Bugoš! Kaskro sal? Me som o čhavo le Micakuskero the la Šukakero. Le Gejzaskera čhakero čhavo som.
- 11) Koda mra pheňakera čakeri čhaj.
- 12) Ta mre bare phraleskero čhavo.
- 13) Na, me som leskera čhakera čakero čhavo.
- 14) Ha, jov hin mira dakero phral.
- 15) Ta koda mra čhakera čhakere čhave.

Excercise 2

- 1) O Piťus hin le Štefiskere **dadeskero** phral.
- 2) E Manuela hin le Arturiskeri čhaj the le Micakuskera **čakeri** čhaj.
- 3) O Gejzas hin la Kaľakero prapapus, jov hino lakera dakera dakero dad.
- 4) O Parno hin la Andrejake bratňakos: jov hin lakera dakere phraleskero čhavo.
- 5) E Marča hin la Korakera **dakeri dakeri** daj.
- 6) Fiľku! Ko tuke o Bugošis? Ta mira dakero phral.
- 7) Hin o Micak la Marčakero čha? Na, jov hino lakera čakero rom.

8) So hin e Manuela la Jarkake? Ta joj hiňi **lakere romeskera** pheňakera čakeri čhaj.

9) O Baro Dand, o Feris the o Piťus hin le Štefiskere bača. Jon hine leskere **dadeskere** phrala.

10) O Cikno hin la Maňakero čhavo, la Šukakero vnukos the la Marčakero pravnikos. Sar pravnikos? Ta jov hin lakera čakera čhakero čhavo.

11) O Dilino hin le Štefiskere **dadeskera** pheňakero čhavo.

12) E Kori Jakh the e Haňa hine bibija la Andrejakere. Jon hine lakera **dakere** pheňa.

13) O Bugošis hin le Cikneskero bačis, jov hin leskera dakero phral.

14) Šun, Cikno! Ko tuke o Gejzas? Ta jov hin mira dakera dakero dad.

15) E Kaľi hin la Marčakera čhakera čakeri čhaj.

Excercise 3

- 1) Me som nasvalo, ta jon džan te bavinel futbaľis bi **miro**.
- 2) Oda hin **amari** škola.
- 3) Bi **tiro** na džas, tu sal **amaro** phral!
- 4) Kada sa hine **le Ferkuskere** čhave?
- 5) O Jožkus has čhavo **le primašiskero**.
- 6) Joj hiňi barikaňi, bo hiňi čhaj **le profesoriskeri, lakero** dad hin čačes profesoris.
- 7) Oda Romoro hin **mire phraleskero** čhavo.
- 8) Oda hin **tumaro** motoris? Na, nane **amaro**, hin mre **phraleskero**.
- 9) Kada Rom pre fotka hin **mira čhakero** rom u paš leste hine **lengere** čhave.
- 10) Kaj **tiri** piraňi? Ke **lakeri** daj.
- 11) Miro baratos hin **la učitelkakeri** čhavo.
- 12) **Lengeri** škola hin dur.
- 13) Jon na aven, imar hin nasig, ta džas bi **lengero**.
- 14) Amen savore sam **le lavutarengere** čhave.
- 15) Ola čhave hine **lakere** phrala, ča o cikno hin **lakero** bratňakos.

LESSON 7: KARAČOŇ

Excercise 1a

(Translation of assignment: Select and mark with a cross the best solution)

1b, 2c, 3b, 4a

Excercise 1b

(Translation of assignment: Answer briefly/ a maximum of 7 words!)

5. Partially open question. Possible answers: Pal e Karačoňa. /Pal oda, sar o Roma kerenas Karačoňa.
6. Partially open question. Possible answers: Bo o gadže phenenas, hoj pes poscinen. /Bo o Ježiškus tiž nič na chalas. /Bo o krestana pes poscinen.
7. Partially open question. Possible answer: O najbareder čhavoro, muršoro mušinda te jel.

Excercise 2

- 1) E baba čhivelas pal o kher **phusa**.
- 2) Amen o čhave **džahas avri**, kaj te na zavadzinas.
- 3) Amen o čhave kidahas pal o stromikos, to **cukrikos, to phabori...**
- 4) Te iľamas ča o cukrikos, **ta amen e Luca ča mardahas**.
- 5) Thud šaj pijľam, **a ča šutlo**.
- 6) E baba **le phureder čhajenca, sar mira daha, mira cetkaha**, tavenas te chan.
- 7) Tavenas kolocimen fasuľa, bobalĳki, pišota.
- 8) O kalo tataršĳtiko aro pes thovel ko **normalno, parno aro**.
- 9) O masoro sas, **jekhbuter udzimen**, bo o gadžo delas.
- 10) A kada pes kavka kerlas **dži raĳi**.

Excercise 3

- 1) e.g.: Sar mek dživlas e daj o dad, ta džalas peršo ke lende.
- 2) e.g.: Urelas pes sar džuvľi: urelas viganos, maľinlas pes, urelas dřiuvľikane topanki...
- 3) e.g.: Jov has savorendar jehterender.
- 4) e.g.: Len has ajsi tradicija, hoj chanas jarmin. Kerenas šalatos jandrendar the gruľendar. Čhivenas andre the klobasi.
- 5) e.g.: Le čhavoreng cinenas čhavorikano šampansko.
- 6) e.g.: He, džanlas, jov has lačo lavutaris.
- 7) e.g.: Bašavlas lenca pro bubna.
- 8) e.g.: Ta dine len the duj šel vaj trin šel koruni. The zakuški the phaba.
- 9) e.g.: Kada has jekhvar Jarovňicate.
- 10) e.g.: Vinšinenas peske bacht, sasĳipen, na ča jekh avers-

ke, aľe calona famelijake, nič andro kher te na chibinel, mek aňi kropka lon, the ašarenas le Ježiš Kristus.

8. LEKCE: ANDRO PARKOS

Excercise 1

Darandĩľomas lendar, the avka na kamľomas, kaj (hoj) mira pheňakere čhaven te jel (avel) problemi. Sar avava baro, na kamava te jel thulo. Kampil tuke te pijel cigarekľi (cigaretľi, thuvale) the lovina. Na, kada mange chvala Devleske na kampil. Kampil mange te jel paš e godĩ. Kamľomas, kaj len te na avel čhave, no mira somnakuňa dakere phraleskeri bibi (nena, cetka) len the avka na pokerďahas.

Excercise 2

1. *bukelaris* is a marginal variant, far more widespread is *bugelaris, bogetaris, bogľaris*.
2. Hybrid way of addressing with the polite V-form *ajso lačhore san*, should be *ajso lačhoro san*, (or *ajse lačhore san*).
3. *Hin tut čhavore?* - indicates only small children, especially in relation to the age of the conversation partner it is not appropriate. It should be *Hin tut čhave?*
4. *pro Slovensko*, more correct *pre Slovensko*.
5. *Man nane čhavore, aľe kamľomas bi*. The conditional irrealis indicates an unrealized or unrealizable condition; depending on the context, it is not excluded that the conversation partner will have children. It should be *kamavas bi*.
6. *Devlesa* is a form of Lovari Romani. In North Central Romani, it is supposed to be *Devleha*.

Excercise 3

Free assignment

Excercise 4

1b, 2c, 3b, 4c, 5b

Excercise 5

Transcript of the audio (Only for the teacher!)

Me sar somas cikno? Tak amen peske dživahas igen mištes. Ha? Me na džanav, achaľon savoro, so me vakerav? Uľiľom ando, sar pes phenel, ando saranda the eftato berš. Ok. A oka šelberš. Achaľonas akana? Me uľiľom andro oka šelberš. Ando berša saranda the efa. Mange ela ada berš šovardeš the pandž berš. Imar phuro graj som. Ha? Ta so kamav te phenel: Me bariľom Prahate andro šukar than, šukar than pre Praha eňa, Balabenka, a tele džalas e ľeň, so pes vičinel Rokitka, ha? A kodi... paš kodi ľeň kajso phurikano kher a kajso gangoha, bare ganki, ha, esas kodej, a me kodej uľiľom a igen šukar man esas dživipen. Amen peske dživahas mište, bo o dad mištes zakerelas. Jov phirlas pro angara. A olestar o dad zakerlas sako džives love. Amen samas urde, šukar, chaben esas, ha, e daj mište tavelas, ha, bari kucharka, sar pes phenel, a našti phenav. Me so rado chavas? No me chavas la dakere romane chabena igen rado: pišot, marikľa, e daj pekelas ake tiž marikľa ciraleha, bo la esas bov kodej pre šparheta, pro angara, ha, igen lačhes, a kola ola romane chabena kerelas.

Me somas pre Slovensko paš o papus a miro papus, ha, the le... leskero papus... leskero dad esas handľara. Ando peršo republĳka. Le grajenca, le gurmňenca, savoro. A jon kšeftinenas, no a len esas pherdo mas, ha, del pes te phenel. Ale jon mas... našti phenel, že bi chanas. O papus kerlas te somas pro Slovensko, ta tavlas mačanka. Mačanka hin kajsi... na džanav sar tumenge te phenel: kozara, džanen s'oda kozara? Pes tavel a šutle p... šutles, pro šut, a ande pes palis del aro a savoro the purumori the paprika a igen lačho, ha, a kodi mačanka, kodi mačanka mušinlas et avel sako tosara. Paš ola esas bandurki abo marikľa. Ha?

Miri famelĳa – e daj hiňi Kurimatar. Oda Stulany pes vičinel. A e daj sar aviľa ko dad? Sar esas ando dujto mariben, bombardinenas paš e Dukla, ha, o Ňemci, kodej sas baro mariben, a savore so esas Roma Kurimatar, pes evakuinenas ko dad, kaj bešelas o dad, možno dešupandž kilometri odarig, ha? A kodej barolas, no esas miro dad, a e daj aviľa, e daj aviľa sar terňi čhaj, a jon len den, diňe andre peste kaj peha te dživen. Ale e daj le dades na kamelas. Ha? Ale ačhiľa, bo esas odoj chaben the mas. Aj te... Kaj te phirel mire dadeha. A e daj les na kamelas, ha? Ale bo esas odoj so te chal, a chaben esas, ta e daj pal o mas merelas, ha...

Excercise 5a

(Translation of assignment: Select and mark with a cross the best solution)

1a, 2c, 3b, 4c, 5c

Excercise 5b

(Translation of assignment: Answer briefly/ a maximum of seven words!)

6. Andro saranda the eftato berš.

7. Rokytko.

8. Andro phurikano kher bare gangenca (gangoha).

9. Jov phirlas pro angara.

10. Bo andre (paš) lengero gav o Ňemci bombardinenas.

11. Bo odoj (paš leste) has dost chaben, mas.

Excercise 6

1) (Me) rado chav haluški.

2) O Roma džanen šukares te bašavel.

3) Has odoj manca o Dilino the e Gizela the lengere čhave: o Baro, o Pepi(s) the e Ilonka.

4) Le Dilinesk(e)ri čhaj pes na vičinel Ilonka, vičinel pes Olinka!

5) Ilonka pes vičinel! Pisinel (irinel) pes Olga, no o Roma lake phenen (la vičinen) Ilonka.

6) Me (kada) mušinav te džanel. E Olinka kas kadaj ipen idž le Dilineha la Gizelaha.

7) Čačo phenes (vakeres), kajča na has kada Olinka, no Ilonka!

8) Has (kada) Olinka, the tu sal Dilinka!

9) Te has (kada) Olinka, at me narado chav haluški!

10) Te has (kada) Ilonka, ta o Roma na džanen šukares te bašavel!

11) Te has (kada) Olinka, ta the avka has (kada) Ilonka!

12) Te (hin) avka, ta (po)de man o tover!

13) Jaj, Romale, jov kamel man te murdarel!

14) Na kamav tut te murdarel, aľe kim amen dovakeraha, ta avela (o) jevend. Ta džav feder te čhingerel (o) kašta, tu Olinka (Olinko)!